

გლობალიზაცია და ბიზნეს გარემო საქართველოში

მარინა ბაგატურია,

სტუ-ს ეკონომიკის დოქტორი

მანანა ბერუაშვილი

სტუ-ს ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი

რეზიუმე

მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესის თანამედროვე ტენდენციების განხილვისას ნაჩვენებია, რომ დღესდღეობით კაპიტალის ტური ეკონომიკური სისტემა კვლავ ფუნქციონირებს, თუმცა განსხვავებით 20-30 წლის წინან დელი მდგომარეობიდან, ახლა უკვე თითქმის მთელი მსოფლიო კაპიტალისტურია; შეიცვალა ტექნოლოგიები, უფრო მეტიც, მოხდა ნამდვილი ციფრული რევოლუცია. ტრანსნაციონალური ორგანიზაციების მოქმედებაც მჭიდროდაა დაკავშირებული გლობალიზაციის პოლიტიკურ, სოციალურ და კულტურულ ასპექტებთან. ასევე დასაბუთებულია, რომ დღეს ერთ-ერთ მწვავე პრობლემას წარმოადგენს გლობალიზაციის ზეგავლენა საერთაშორისო ბიზნესის განვითარებაზე.

Globalization and The Business Environment in Georgia

Marina Bagaturia,

Manana Beruashvili

Summary

Reviewing the process of globalization of the modern trends show that the capitalistic economic system is still functioning, but in contrast to the situation 20-30 years ago, it is now almost the whole world is capitalistic. Technology has changed, moreover, a real digital revolution accrued. Transnational organizations activities are closely linked to the political, social and cultural aspects of globalization. Also proved that the most acute problem is the impact of globalization on international business development.

Keywords: Business Environment, International Business, Social Globalization, Globalization Index

გლობალიზაციის მთავარი განმაპირობებელ ფაქტორს ეკონომიკის გლობალიზაცია წარმოადგენს. გენერალური შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ – GATT-ი ერთიანი მსოფლიო ეკონომიკის შექმნისაკენ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინგადადგმული ნაბიჯია, რომლის შედეგად ფინანსური კაპიტალი ძლიერ მობილური გახდა და მრავალეროვნულ კორპორაციებს სახელმწიფოდან სახელმწიფოში გადაადგილება აღარ უძნელდებათ.

მსოფლიოს ეკონომიკაში უამრავი მოვლენა მოხდა, კერძოდ, თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოში მიმ-

დინარე გლობალური ფინანსური კრიზისის ფონზე გლობალიზაციის პროცესებში ბევრი რამ შეიცვალა. ამიტომ საჭიროა ამ სიახლეების წარმოჩენა, ამ პროცესების ახლებური ხედვა.

დღეს საქართველოს ეროვნული ეკონომიკა მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში ინტეგრირების პროცესშია, რომლის საშუალებითაც ხდება გლობალური პროცესები. გლობალიზაციის პროცესების შედეგად მსოფლიო ეკონომიკა სულ უფრო ღრმად იჭრება ეროვნულ ეკონომიკაში. იგი განსაზღვრავს მისი განვითარების მომავალს, ნორმებს და სტანდარტებს, თუმცა გავლენას არ ახდენს და არ ცვლის ეროვნული სახელმწიფოს მნიშვნელობას. გლობალიზაციის პროცესი არის გარდამავალი პროცესი განვითარებადი, განვითარებული და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის.

გლობალური ეკონომიკის თავისებურება ისაა, რომ არცერთ სახელმწიფოს, მიუხედავად წარმოების ფაქტორების უზრუნველყოფის დონისა, არ შეუძლია ეკონომიკური განვითარება ეკონომიკური ავტარკიის პირობებში. ე.ი. საზღვრები უფრო გამჭვირვალე ხდება არა იმდენად პოლიტიკოსთა სურვილის გამო, რამდენადაც თანამედროვე კვლავწარმოების პროცესის ლოგიკის ძალით.

საქართველოში გლობალიზაციისკენ გადადგმული პირველი ნაბიჯი იყო საქონლისა და მომსახურების საშინაო ბაზრის გახსნა, უცხოური კაპიტალის შემოსვლისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა, სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებში, ინტეგრაციულ გაერთიანებებში გაწევრიანება და საერთაშორისო პროექტებში მონაწილეობა. ამჟამად, საქართველო დაახლოებით 105 საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრია. საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ გაწეულმა ფინანსურმა და ტექნიკურმა დახმარებამ, სხვადასხვა მიზნობრივი პროგრამების განხორციელებამ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა გარდამავალი პერიოდის მწვავე სოციალური პრობლემების გადაწყვეტაში. განსაკუთრებით დიდი მოცულობის ფინანსური მხარდაჭერა განხორციელდა მსოფლიო ბანკის პროგრამების ფარგლებში.

ცნობილი ფონდი Heritage Foundation ქვეყნების მიხედვით, ყოველწლიურად ადგენს „ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსს“. 2015 წლის მონაცემებით წინა წელთან შედარებით საქართველოს სარეიტინგო ქულა 0.4 პუნქტით გაუმჯობესდა და 73.0 ქულა შეადგინა. საქართველო მსოფლიოს 178 ქვეყანას შორის კვლავ 22-ე პოზიციაზეა „უმეტესად თავისუფალი“ სტატუსით. 2015 წლის შეფასებით, საქართველო, ევროპის რეგიონში 43 ქვეყანას შორის 1 ადგილით დაწინაურდა და მე-11 ადგილს

იკავებს. საქართველოს რეიტინგი ინდექსის 10-დან 7 კომპონენტშია გაუმჯობესებული, ხოლო 4 კომპონენტში გაუმჯობესდა, როგორც სარეიტინგო ქულა, ასევე პოზიციები. საქართველოს რეიტინგი გაუმჯობესებულია შემდეგ 7 კომპონენტში: კორუფციისგან თავისუფლება, ფისკალური თავისუფლება, მთავრობის დანახარჯები, ბიზნესის თავისუფლება, მონეტარული თავისუფლება, ვაჭრობის თავისუფლება და ფინანსური თავისუფლება. საქართველოს ქულები, ისე როგორც რეიტინგი, გაუმჯობესებულია შემდეგ 4 კომპონენტში: კორუფციისგან თავისუფლება, მთავრობის დანახარჯები, ბიზნესის თავისუფლება და მონეტარული თავისუფლება. კვლევის მიხედვით, საქართველოს სარეიტინგო მდგომარეობა მხოლოდ ერთ კომპონენტში – შრომის თავისუფლება 11.3 ქულით შემცირდა და მე-5-დან 24-ე ადგილზე გადაინაცვლა. 2015 წლის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსში საქართველო ვაჭრობის თავისუფლების კომპონენტში 178 ქვეყანას შორის პირველ ათეულშია და მე-7 ადგილს იკავებს. ბოლო 5 წლის განმავლობაში საქართველოს სარეიტინგო ქულა 2.6-ით გაუმჯობესდა, ხოლო ინდექსის 5 კომპონენტში – კორუფციისგან თავისუფლება, სამთავრობო ხარჯების კონტროლი, ბიზნესის თავისუფლება, მონეტარული თავისუფლება და საინვესტიციო თავი სუფლება, საქართველოს მდგომარეობა სტაბილურად უმჯობესდება.

საქართველოს თავისუფლების ხარისხი ბიზნესის, ფისკალურ, საინვესტიციო და შრომის ბაზრის სფეროებში საკმაოდ მაღალი მაჩვენებლებითაა შეფასებული. ბიზნესის დაწყების პროცედურები საგრძნობლადაა გამარტივებული. საშუალო შენონილი ტარიფების განაკვეთი უტოლდება 9,5%, რაც საკმაოდ ლიბერალურ სავაჭრო რეჟიმზე მიუთითებს, თუმცა გარკვეული პრობლემებია დაკავშირებული ალურიცხავ სავაჭრო ნაკადებთან. ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის მასშტაბზე სახელმწიფოს ხარჯების მოცულობის მიხედვით თუ ვიშჯვლებით, იგი უარყოფითად შეიძლება შეფასდეს. უკანასკნელ წლებში სახელმწიფო ხარჯები მშპ-ს 30% შეადგენს. საინვესტიციო სფეროს ლიბერალიზაცია 70%-თაა შეფასებული.

ინვესტიციებისთვის ძირითად დაბრკოლებას საქართველოში შიგა ეკონომიკური გარემო წარმოადგენს. ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული ექსპორტის დივერსიფიკაცია და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ბის მოზიდვა, რადგან ინვესტიციისათვის ყველაზე უფრო მიმზიდველი არის საექსპორტო სექტორი, რომელიც ორიენტირებულია მეტ უცხოურ ბაზარზე. ფინანსური ოპერაციები არ არის შეზღუდული, მაგრამ არსებობს მათი რეგისტრაციის მოთხოვნა. საკუთრების უფლებებისა და კორუფციის დონის მხრივ ქვეყანა ჩამორჩება საშუალო მსოფლიო მაჩვენებელს.

ორგანიზაცია Global Policy-ს გლობალიზაციის ინდექსის რეიტინგში მოცემულ 62 ქვეყანას შორის სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები და მათ შორის საქარ

თველო არ ფიგურირებენ, რაც მიგვანიშნებს, რომ გლობალურ ეკონომიკასთან ამ ქვეყნების ინდეგრირებულობის ხარისხს არ მიუღწევია იმ სიდიდისათვის, რომ ანგარიშგასანეც წარმოადგენდეს. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკის ღიაობის ხარისხი საკმაოდ მაღალია: მსოფლიო ბანკის, მსოფლიო ვაჭრობის ორგანიზაციის მონაცემების თანახმად, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების თვალსაზრისით, საქართველოს ეკონომიკა ლიბერალიზაციის საკმაოდ მაღალი დონით გამოირჩევა. ლიბერალურია ქვეყნის საგარეო სავაჭრო რეჟიმი, ხელსაყრელი პირობებია შექმნილი უცხოური ინვესტიციების ქვეყანაში შემოსვლისთვის.

საქართველო მრავალმხრივი სავაჭრო სისტემის აქტიურ მონაწილეს წარმოადგენს, რასაც მეტი უპირატესობა აქვს, რადგან ამ შემთხვევაში ვაჭრობის ლიბერალიზაცია ეყრდნობა ურთიერთდამოკიდებულებას. ქვეყნის სავაჭრო პოლიტიკა მიზნად ისახავს ხელსაყრელი პოზიციების მოპოვებას გლობალურ ბაზარზე, ისეთი ეკონომიკური მიზნების განხორციელებას, როგორც ბიკა: გარეშე ძალის დისკრიმინაციული ზემოქმედების აცილება, კონკურენტუნარიანობის მოპოვება და შენარჩუნება, ძირითადი საექსპორტო ტო ბაზრების ხელმისაწვდომობა, ინვესტიციების მოზიდვა და სხვა.

საქართველოს შესაძლებლობები, შეასრულოს სატრანზიტო ქვეყნის როლი, საერთაშორისო თანამეგობრობის ყურადღებას იზიდავს. საქართველოს გეოპოლიტიკური და გეოეკონომიკური პოზიცია საერთაშორისო ინტერესს წარმოადგენს. საქართველოს, გლობალიზაციის პროცესში მონაწილეობისთვის ქვეყნის სატრანზიტო როლი, რასაკვირველია, მნიშვნელოვანია. ტვირთების, ინვესტიციების და საინფორმაციო ნაკადების ზრდასთან ერთად, გაიზარდება საქართველოს მსოფლიო ეკონომიკასთან ინტეგრაციის ხარისხი. ისეთი მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, საერთაშორისო ფუნქციის მოპოვება, სახელმწიფოს მშენებლობის პროცესში აუცილებელია, არამხოლოდ ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური თვალსაზრისითაც. სატრანსპორტო დერეფნის გაფართოებასთან ერთად, მეტი უცხოური ინვესტიცია იქნება მოზიდული. სატრანსპორტო დერეფნის სრულფასოვანი ფუნქციონირება საჭიროებს სხვა დარგების განვითარებას, როგორცაა: ტელეკომუნიკაციები, ენერგეტიკა, სამრეწველო და სასოფლო სამეურნეო წარმოება და მომსახურების დარგები. მაგრამ სატრანსპორტო ფუნქცია არ არის საკმარისი პირობა გლობალურ ეკონომიკაში სრულფასოვანი მონაწილეობისათვის. მნიშვნელოვანია, გაიზარდოს ქვეყნის მონაწილეობა მსოფლიო ვაჭრობის დინამიკურ სექტორებში.

გლობალიზაციის თემა სულ უფრო აქტუალური ხდება ქართული საზოგადოებისთვის. ქვეყნის ბედსა და მის მომავალზე ფიქრის საფუძველს იძლევა დღევანდელი ეკონომიკური მდგომარეობა, გაუსაძლისი სოციალური ფონი, მწვავე სოციალური სტრატეგიკაცია (საზოგადოების დაყოფა ფენებად),

პოლიტიკური ვითარება, კულტურული, საგანმანათლებლო, სამეცნიერო-ტექნოლოგიური და სხვა ფასეულობები.

საქართველოს წარუმატებლობის მთავარი მიზეზი, პირველ ყოვლისა, არასწორ ეკონომიკურ პოლიტიკაში უნდა ვეძებოთ. ეკონომიკური განვითარების დონისა და ეროვნული ინტერესების არაადეკვატური იყო ხელისუფლების მიერ გატარებული რეფორმები, რომლებიც საფუძვლად დაედო ქვეყნის ეკონომიკურ პოლიტიკას. ფსევდორეფორმებზე დაყრდნობით, ქვეყანა ილუზიების ტყვეობაში აღმოჩნდა. სამართლიანობის აღდგენაზე აგებული დემოკრატიული ეკონომიკური სისტემის ნაცვლად მივიღეთ ფსევდო დემოკრატიაზე, მოჩვენებით სამართლიანობაზე დაფუძნებული მმართველობა, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო დასავლურ საბაზრო ეკონომიკასთან. საქართველოში საკუთრების მრავალფორმიანობა ჩამოყალიბდა, მაგრამ შორს ვართ საკუთრების პრულარიზმისგან, ვინაიდან არ არსებობს საკუთრების თითოეული ფორმის თანაბარუფლება, არ არის დაცული კერძო საკუთრება, დაბალია საქმიანი აქტიურობა, მაღალია უმუშევრობა. საქართველოში სხვადასხვა ფაქტორების გავლენით ვერ ვითარდება მცირე და საშუალო ბიზნესი, მცირე ბიზნესის წილად მოდის სამეწარმეო სექტორის მთლიან გამოშვების მხოლოდ 5,6%, საშუალო ბიზნესის წილად მოდის 7,2%, მსხვილი ბიზნესის წილი მთელი გამოშვების 72,2%-ია და 2-ჯერ აღემატება ევროკავშირის შესაბამის მაჩვენებელს.

საქართველო, ეკონომიკის ინტელექტუალიზაციის დონის მიხედვით, მსოფლიოში ყველაზე ჩამორჩენილი ქვეყნების ჯგუფშია მოქცეული. პირველ რიგში ნათლად ჩანს, რომ ურთულესი პრობლემების წინაშეა ქვეყნის აგრარული სექტორი. 1990 წელთან შედარებით, საქართველოს მშპ-ში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წილი 30-დან 8%-მდე დაეცა და წარმოიქმნა სასოფლო-სამეურნეო ლაგი (გარღვევა წარმოების ფაქტობრივ და პოტენციურ მოცულობებს შორის), სოფლის მოსახლეობის ინტენსიური მიგრაცია ქალაქად, ტყეების გაჩეხვა და უცხოელებზე გასხვისება, ასევე სხვა ნეგატიური პროცესები.

როგორც ბიზნესის დაბალი განვითარების დონის შედეგი, ქვეყანაში დასაქმების პრობლემა ყველაზე მწვავეა და ლოგიკურია, რომ ის იკავებს პირველ ადგილს ყველა სოციოლოგიურ გამოკითხვაში. საუალუტო კრიზისმა, ტერიტორიების ოკუპაციამ და ამის შედეგად რუსეთთან კონფრონტაციამ, ზეგავლენა მოახდინა დასაქმების დინამიკაზე. 2015 წლიდან უმუშევართა რაოდენობა წინა წელთან შედარებით შემცირდა 12.5%-მდე. დასაქმებულთაგან 621 ათასი ეწევა დაქირავებულ შრომას. სახელმწიფო სექტორში 600 ათასი კაცი, მილიონზე მეტი კი თვითდასაქმებულია. დასაქმების პრობლემას ამწვავებს ისიც, რომ საკუთარი ბიზნესის წამოწყებისათვის საკრედიტო რესურსების სიძვირე აფერხებს ბიზნესს საქართველოში.

მიუხედავად იმისა, რომ ბიზნესის დაწყება

საქართველოში მარტივია, თვითონ მისი წარმოება ძვირია და რისკებთანაა დაკავშირებული. საქართველოში დღეს ძირითადად რამდენიმე ეკონომიკური ხასიათის პრობლემა არსებობს, რომელიც აწუხებს მოსახლეობის ნაწილს და საზოგადოებაში ქმნის დაძაბულ სოციალურ ფონს.

თუ მოვახდენთ მათ რანჟირებას მნიშვნელობის მიხედვით, შეიძლება გამოვყოთ: ინფლაცია, ფასების ზრდა და ლარის კურსის გაუფასურება; იმპორტ-ექსპორტის დისბალანსი; ეკონომიკაზე მოქმედი ეგზოგენური ფაქტორები: მსოფლიოს სანავთობე ბირჟებზე ფასების ცვლილება და საქართველოში ნავთობის ფასების ასიმეტრიული ცვლა; გეოპოლიტიკური ფაქტორები: რუსეთ-უკრაინის ომი, დოლარის გამყარება; ენდოგენური ფაქტორები: საქართველოს ხელისუფლების საინვესტიციო პოლიტიკა და მისი ზეგავლენა ეკონომიკაზე; ლუდზე და თამბაქოზე აკციზის ზრდა, პროტექციონისტული ტენდენციების შესუსტება სახელმწიფოში და სხვა ამ პრობლემებმა, მონეტარულ პოლიტიკაში დაშვებულმა უზუსტობებმა გამოიწვია 2014 წელს გამოწვეული ლარის კურსის ვარდნა, რაც კატასტროფულად აისახა მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე. ამ მდგომარეობიდან გამოსავალი სახელმწიფომ უნდა გამოიხატოს იმ ფაქტორების გააქტიურებით, რომლებიც იწვევენ დოლარის მასის ზრდას, მაგრამ ეს არის ხანგრძლივი პროცესი. ლარის გაუფასურების გადაბრალევა მხოლოდ საგარეო ფაქტორებზე მცდარი პოზიციას, უნდა ვაღიაროთ და გავითვალისწინოთ ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში დაშვებული შეცდომები, დავსახოთ მათი აღმოფხვრის გზები.

ყოველივე ზემოთქმულის მიხედვით, საბოლოოდ შეიძლება ითქვას: გამომდინარე იქიდან, რომ გლობალიზაციას აქვს როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი ზეგავლენა სხვადასხვა ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ განვითარებაზე, იმის მიუხედავად ეს ქვეყანა განვითარებულია, თუ ბევრად ჩამორჩენილი საერთაშორისო ასპარეზზე სხვა სახელმწიფოებთან შედარებით, გლობალიზაციის ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესები ზოგიერთი ქვეყნის მდგომარეობას აუმჯობესებს, ხოლო ზოგისა კი, პირიქით აუარესებს. თუმცა, უდავოა ის, რომ დღეს ნებისმიერი ქვეყნისთვის გლობალიზაციის ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ პროცესებში ჩაბმა მათი სამომავლო განვითარებისა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებისათვის წინადადებულ ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. შენგელია თ. მულტიკულტურიზმი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა და ბიზნესის განმსაზღვრელი დეტერმინანტი, თბ., გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2015 წელი
2. კრებული თანამედროვე ბიზნესი: სიახლეები და პრობლემები. ბიზნესის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ბუნება და შეზღუდულობის მიზეზები საქართველოში. თსუ 2014 წელი
3. ბარათაშვილი ე., ჩადუნელი გ., მახარაშვილი ი., კოლუაშვილი პ., გალახვარიძე ნ, კვაბზირიძე თ. საქართველოს ეკონომიკა. მეორე გამოცემა. თბ., 2016 წელი
4. გირტ ჰოფსტედე; გერტ იან ჰოფსტედე, კულტურები და ორგანიზაციები. გონების პროგრამული უზრუნველყოფა. თბ., 2011, გვ. 40.
5. <http://www.economy.ge/ge/media/news/ekonomi-kuri-tavisuflebis-indeqsi-2015>